

PARTICIPATIVNÍ MAPOVÁNÍ MÍST STRACHU Z KRIMINALITY JAKO PŘÍSPĚVEK K ROZVOJI URBÁNNÍHO PROSTŘEDÍ

Petr Šimáček, Daniel Doležal, Miloslav Šerý, David Fiedor, Jiří Pánek, Zdeněk Szczyrba

Rozvoj urbánního prostředí byl dlouhou dobu výhradní doménou městských architektů a místní decizní sféry. V posledních letech, kdy je kladen důraz na endogenní přístup k rozvoji území, se však stále častěji objevují snahy vtáhnout do procesu plánování také místní obyvatelstvo. Právě „bottom-up“ přístup a zapojení místních obyvatel do tohoto procesu vytváří jeden ze základních stavebních kamenů udržitelnosti rozvoje území. Článek představuje výše zmíněný přístup v kontextu mapování míst strachu z kriminality na příkladu města Přerov. Mapování takto negativně vnímaných míst je v obecné rovině velmi důležité pro místní decizní sféru, neboť díky takto zjištěné prostorové informaci mohou získané poznatky sloužit jako užitečný podklad ke strategickému plánování rozvoje území, respektive pro efektivní zacílení různých opatření, která by měla vést k omezení až eliminaci lidmi pociťovaného strachu, a v konečném důsledku ke zvýšení kvality života ve městě. Participativní mapování míst strachu z kriminality tak může být vnímáno jako příspěvek obyvatel k rozvoji svého města. V tomto ohledu je však potřeba důsledně odlišovat místa strachu z kriminality a místa s reálným výskytem většího počtu trestných činů či přestupků. Nezřídka se totiž stává, že místa s nízkou evidencí trestných činů (či přestupků) mají i tak image místa, které vyvolává v lidech strach. Vnímání strachu z kriminality je značně subjektivní záležitost, na kterou má vliv mnoho faktorů. Přesto je zapotřebí, aby se problematikou míst strachu zabývali kompetentní lidé mající v gesci územní rozvoj, neboť toto téma má velký vliv na kvalitu života obyvatel.

Klíčová slova: participativní mapování; strach z kriminality; rozvoj území; Přerov

Úvod

Kriminalita se stala významným společenským fenoménem, se kterým se potýkáme každý den. Nemusíme být osobně přítomni kriminálnímu jednání, neboť na základě přenesené zkušenosti – ať už informacemi získanými skrze různé mediální kanály nebo zážitky blízkých osob – se stáváme také pasivními aktéry. Kriminalita se tak do jisté míry stala nedílnou součástí našich životů, a to přesto, že se Česká republika dlouhodobě řadí mezi nejbezpečnější země světa [Institute for Economics & Peace, 2020]. Nejen skutečný výskyt kriminality, ale i sa-

motné vnímání kriminality a jevů s ní spojených významně ovlivňují celkovou spokojenost lidí s určitým prostředím, stejně jako jejich kvalitu života. Přestože existuje mnoho ukazatelů kvality života, jedním z nejvýznamnějších je bezpečnost. Potřeba bezpečí je všeobecně považována za základní lidskou potřebu [Maslow, 1943]. A právě kriminalita se řadí mezi hlavní příčiny, které tento pocit narušují.

Z důvodu sníženého pocitu bezpečnosti, vycházejícího ze strachu z kriminality, tak dochází ke změnám v rozhodování a chování jedinců v prostoru i čase. Strach z kriminality je subjektivní a zá-

vislý na mnoha aspektech lidského života, proto může každý jedinec v určitém prostředí vnímat různou intenzitu nebezpečí. Ovšem důležitou roli ve vnímání pocitu (ne)bezpečí představuje samotné prostředí, ve kterém se jedinec nachází, resp. ostatní lidé, kteří se nachází v blízkosti jedince.

Strach z kriminality je v současnosti navíc vnímán jako závažný společenský problém [Salem a Lewis, 2016], jenž je nutné řešit, neboť ani výraznější pokles trestné činnosti nezaručí zvýšení pocitu bezpečí u obyvatel. Strach z kriminality se tak stal aktuálním tématem pro výzkum v mnoha věd-

ních disciplínách [viz např. Bannister a Fyfe, 2001; Gabriel a Greve, 2003; Gray a kol., 2011 nebo Stasíková, 2011]. Sledování uvedeného fenoménu v prostoru a čase může napomoci v dalších činnostech směřujících ke snížení strachu z kriminality, a to např. při vytváření koncepčních dokumentů zaměřených na prevenci kriminality nebo rozvoj území. Jak uvádí Jíchová a Temelová [2012], nejen samotná kriminalita, ale rovněž i strach ze zločinu z pohledu obyvatelstva, představují důležitá témata s potenciálním využitím například v politice měst a jejich nástrojích.

Mezi politiky měst a jimi využívané nástroje spadá i tzv. nevolební participace. Jde o způsoby zapojení občanů do rozvoje (někdy dokonce až řízení) města mimo tradiční čtyřletý cyklus, které mohou mít mnoho podob. Mezi průkopníky v oblasti „měření“ občanské participace patřila se svojí prací „Žebřík participace“ Sherry Arnstein [Arnstein, 1969] již před více než padesáti lety. Od té doby vzniklo mnoho alternativních „žebříků“, spekter či kostek participace, přičemž participativní mapování je řazeno mezi časté způsoby prostorové nevolební participace [Kahila-Tani a kol., 2015]. A právě tento endogenní přístup vycházející ze zaangažování místních obyvatel a využití jejich prostorových zkušeností vytváří jeden ze základních stavebních kamenů udržitelného rozvoje měst tak, jak jej zdůrazňuje např. Nová Athénská charta.

V tomto příspěvku je pozornost věnována dvěma hlavními cílům. V prvé řadě se jedná o představení dílčích výsledků výzkumu realizovaného na území statutárního města Přerov, kde byli s pomocí magistrátu města osloveni místní obyvatelé a na základě analýzy jejich mentálních obrazů městského prostředí byla identifikována místa, kde lidé pociťují strach z kriminality. Druhým cílem článku je poukázat na přínosnost participativního mapování, kterou může mít při rozvoji území a představení podpůrného nástroje – webové platformy PocityveMapy.cz – který se při online participativním mapování ukazuje jako velmi efektivní.

Strach z kriminality

Podle Jacksona [2006] se počátek konceptu strachu z kriminality (angl. „fear of crime“) datuje do 60. let 20. století, kdy v USA docházelo z různých důvodů k občanským nepokojům, a logicky byl tedy zájem o průzkum veřejného mínění s cílem zjistit hlavní příčiny těchto nepokojů. Jedním ze zjišťovaných témat byl také strach z kriminality. Odtud se poté tento pojem rozšířil do zbytku světa, kde se stal důležitým tématem pro místní politiky. První práce řešící strach z kriminality v českém prostředí se však objevily až na přelomu 20. a 21. století [viz např. Pechačová a kol., 1998 nebo Buriánek, 2001].

Za jednu z nejvýznamnějších příčin pociťovaného strachu z kriminality se všeobecně pokládá fyzický vzhled a úprava prostředí, ve kterém se jedinec nachází [např. Koskela, 1999 nebo Schmeidler, 2000]. Prostředí charakteristické špatným stavem je také často spojováno s deviantním chováním. Mezi další okolnosti prostředí, které mohou v lidech vyvolávat pocit strachu ze zločinu, se řadí např. nedostatečné osvětlení veřejných prostranství, stísněné prostory, nepořádek nebo třeba i výskyt graffiti [Matthews, 1992]. Jako frekventované příklady míst, které v lidech vyvolávají strach na základě vzhledu prostředí, lze zařadit městské parky, podchody, vlaková či autobusová nádraží a jejich okolí [Jíchová 2013; Sakip a kol., 2018]. Nicméně nejen fyzické prostředí, ale rovněž sociální prostředí může být spojováno s pocitem nebezpečí. Strach může vyvolávat např. přítomnost osob, které jsou pod vlivem alkoholu či drog, bezdomovců, mládežnických part nebo příslušníků etnických menšin [Ramsay, 1989; Jíchová a Temelová, 2012; Doležal, 2020].

Faktorů ovlivňujících pocit strachu může být celá řada (ať už vnější – denní doba, počasí, image dané lokality, nebo vnitřní – věk, zkušenosti, pohlava atd.), přičemž ve výsledku je to většinou souběh různých faktorů, které vyvolávají a vzájemně umocňují pocit strachu z kriminality. Při identifikaci míst strachu je tak zapotřebí vždy zohlednit lokální kontext.

Metody zpracování

Pro potřeby vymezení míst vyvolávajících pocit strachu z kriminality v zájmovém území bylo využito konceptu mentálního mapování [viz např. Šimáček a Kosová, 2016; Pánek a kol., 2018 nebo Ivan a kol., 2020]. Právě analýza mentálních map umožňuje pochopit subjektivní realitu prostoru a jemu přisuzované pozitivní i negativní významy. Se stále zdokonalujícími se technologiemi je navíc zpracování takto získaných údajů relativně snazší, než tomu bylo v minulosti. V posledních letech se tak stalo celosvětovým trendem využívání tohoto typu mapování [viz např. Pánek a Pászto, 2016 nebo Haltofová, 2019]. Za účelem konkrétního vymezení míst strachu z kriminality byl vytvořen dotazník, který byl následně distribuován obyvatelům města Přerov, a to jak kontaktní metodou face-to-face přímo v ulicích města, tak s využitím metody CAWI (Computer Assisted Web Interviewing) skrze webovou platformu PocityveMapy.cz, která významným způsobem přispěla ke kvantitativně efektivnějšímu sběru dat.

Zmíněná webová platforma, která vychází ze vzorů vyvinutých především v Polsku – GeoQuestionnaires [Janowski a kol., 2015] a ve Finsku – Maptionnaire [Maptionnaire – Community Engagement Platform, 2016], umožňuje vytvářet uživatelsky přizpůsobené mapové dotazníky a pomocí něj sbírat nejen alfanumerická, ale též do digitální mapy zakreslená prostorová data. Je vyvíjena od roku 2014 a za dobu své existence již byla využita pro potřeby více než 150 projektů participativního mapování jak na území České republiky, tak na území několika dalších, nejen evropských států [Ivan a kol., 2020]. Při nasazení dotazníkového šetření má webová platforma své silné i slabé stránky, mezi kterými lze zmínit např.:

Silné stránky

- relativně snadný sběr informací bez nutnosti osobního kontaktu v terénu (dotazník je v internetovém prostředí dostupný prakticky komukoliv, kdo má zájem participovat na výzkumu)
- dochází k významné časové a tím i finanční úspoře v důsledku absence nutnosti osobního dotazování

- možnost polohově přesně zakreslit mentální představu (díky možnosti změny měřítka mapového podkladu a tím i podrobnosti vykreslených mapových informací může respondent zakreslit i detaily, které by z papírové mapy nevyčetl)
- automatické propojení zákresu s dalšími odpověďmi respondenta (výhodné pro další analytické zpracování)
- automatické zpracování dotazníků do formátu vhodného pro následné elektronické zpracování v GIS či tabulkovém procesoru (odpadá potřeba přepisovat či překreslovat respondentovy odpovědi „z papíru“)
- administrativně a logisticky nenáročná replikace výzkumu

Slabé stránky

- nutné přizpůsobení grafického rozhraní webové aplikace na míru výzkumu
- nutná srozumitelnost, jednoznačnost a výstižnost dotazníku (respondent se v případě nutnosti nemůže doptat tazatele)
- nutné hlídání demografické struktury vzorku (v současnosti může být vyplnění elektronické verze mapového dotazníku problematické především pro věkově starší generace, což se však v budoucnu jistě změní)
- nezačlenění části populace (např. osob bez počítače či internetu, technologicky negramotných, osob bez přístřeší) a naopak výraznější zastoupení především aktivnějších obyvatel zajímavějších se o tematiku předmětného šetření
- nemožnost osobního kontaktu s respondentem, a tím pádem nemožnost doptání se na detaily některých povrchních odpovědí (zejména u otevřených otázek mohou někdy být odpovědi nejednoznačné)
- nejistota, zda respondent do mapy zakresluje opravdu místa, která zamýšlí (nemožnost kontroly kartografické gramotnosti respondenta a jeho schopnosti práce s mapou)

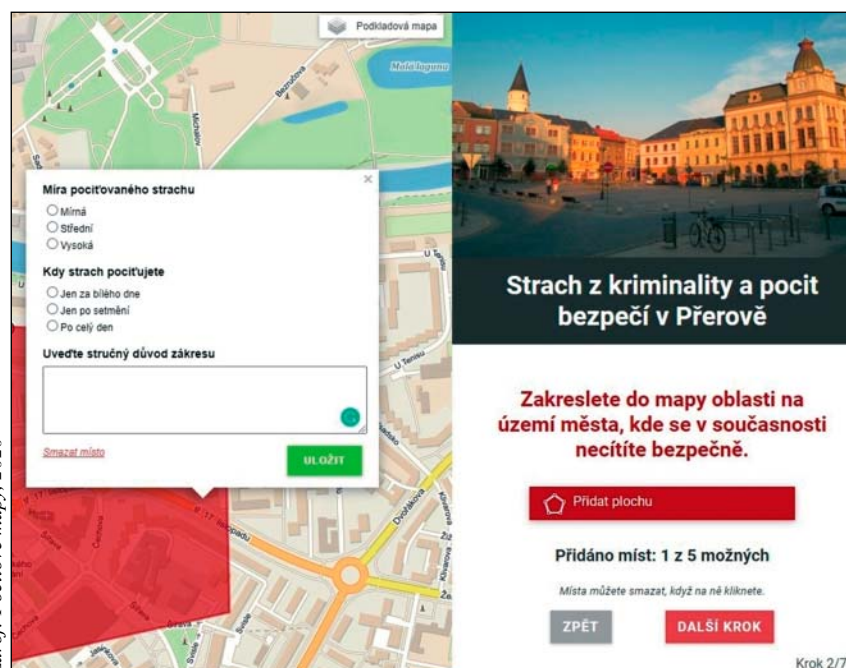
Klady internetového mapového dotazníku určitě převažují nad jeho nedostatky a činí tak webovou aplikaci velmi vhodným nástrojem pro získání nejrůznějších informací o vnímání prostoru lidmi [Haltofová, 2019]. Na dru-

hou stranu mohou být výstupy zatíženy některými nedostatky plynoucími z využití metody mentálního mapování [více např. Gould a White, 2005 či Siwek, 2011], resp. z využití online dotazování [více např. Kahila-Tani a kol., 2019 nebo Rzeszewski a Kotus, 2019]. Žádný z výše uvedených záporů však není nový, respektive není primárně vyvolaný potřebou využití webové platformy. Všechny uvedené problémy mohou vyvstat také při využití klasické „papírové“ formy dotazování, byť v poněkud přenesené podobě.

Samotné dotazníkové šetření probíhalo v období od dubna 2019 do ledna 2020 a celkově se jej zúčastnilo 1436 respondentů (165 metodou face-to-face a 1271 metodou CAWI jako kombinace kvótního šetření a samovýběru). Poměrně vysokému počtu získaných odpovědí velmi napomohl Magistrát města Přerova, který významným způsobem pomohl zvýšit povědomí obyvatel o probíhajícím šetření, a to jak pomocí regionálního i celostátního (tištěného, online i televizního) zpravodajství, tak šířením informací o realizovaném šetření na stránkách a sociálních sítích města. Do konečných analýz však vstupovaly zákresy a odpovědi jen od 1078 respondentů (což však i tak představuje přibližně 3 % obyvatel města ve věku 15 a více let), neboť odpovědi některých respondentů nesplňovaly

kritéria pro zařazení do analýz. Jednalo se především o absenci vyplnění základních demografických údajů respondenta nebo uvedení bydliště jinde než na území zkoumaného města. Struktura respondentů odpovídala struktuře populace města starší 15 let a lze ji z hlediska pohlaví, věku a místní části bydliště považovat za reprezentativní.

Dotazník se skládal celkem z pěti částí a jeho vyplnění zabralo přibližně 15 minut. První část dotazníku byla zaměřena na otázky týkající se obecně pocitu bezpečnosti na území zkoumaného města. Druhou část představovala stěžejní mapová sekce dotazníku, kam respondenti mohli zakreslit až 5 oblastí, kde pociťují strach z kriminality. Přesné znění zadání bylo „Zakreslete do mapy oblasti na území města, kde se v současnosti necítíte bezpečně.“ (viz obr. 1), přičemž v úvodu dotazníku bylo zdůrazněno, že se v šetření jedná o strach z kriminality. Na tomto místě je vhodné doplnit, že někteří respondenti nevyužili možnost zákresu ani jednoho místa strachu, celkem tak bylo od respondentů sesbíráno 1409 zákresů míst, kde v současnosti pociťují strach z kriminality. V případě zakreslování do mapy respondenti ke každému označenému areálu přiřazovali také další atributy jako důvod, míru a časové určení vnímaného strachu z kriminality

Obr. 1: Podoba webového prostředí dotazníku pro zakreslování nebezpečných míst na území města

(viz obr. 1). Třetí část dotazníku tvořily otázky týkající se vlastní zkušenosti respondentů s kriminalitou, čtvrtá část pak byla zaměřena na preferenci vybraných opatření, které by – dle názoru respondenta – vedly ke zmírnění pocitu strachu z kriminality. Závěrečná pátá část dotazníku obsahovala identifikační údaje respondenta (pohlaví, věk, městská část bydliště apod.) sbírané jak za účelem zajištění odpovídající struktury vzorku respondentů, tak za účelem pozdějšího možného detailnějšího vyhodnocování získaných údajů.

Pro prostorovou identifikaci a následnou vizualizaci míst, která v obyvatelích nejčastěji vzbuzují pocit strachu, bylo využito syntézy zákresů od jednotlivých respondentů. Tímto postupem vznikl umělý povrch, kterým bylo pokryto území města, a který vyjadřoval procentuální podíl respondentů, kteří se v daném místě svým zákresem shodli na výskytu místa strachu. Do finálního mapového výstupu pak byly přidány také oblasti se zvýšeným indexem strachu z kriminality – tzv. FoC index (Fear of Crime index), který kromě prosté relativní četnosti zákresů zohledňuje také respondenty deklarovanou míru pocíťovaného strachu, a to v podobě příslušné váhy přiřazené každému zákresu.

Hlavní výsledky

Ačkoliv by bylo možné na základě provedení šetření vyvodit řadu poznatků, tato studie se zabývá především těmi hlavními. Vzhledem k tomu, že šetření je založeno na míře povědo-

mí obyvatel o svém městě, je vhodné na prvním místě uvést, že ve zkoumaném vzorku respondentů byl zjištěn velmi vysoký zájem o dění ve městě (viz tab. 1). Z hlediska pohlaví respondentů nebyl shledán významný rozdíl v odpovědích, ovšem z hlediska věkových skupin se ukázalo, že nejmladší věková skupina zatím neprojevuje tak velký zájem o dění ve městě jako ostatní – starší – věkové skupiny. Tento poznatek není nijak překvapivý, na druhou stranu je potřeba dodat, že i u nejmladší skupiny respondentů je zájem o dění ve městě poměrně vysoký, přestože tento fakt může být ovlivněn metodou výběru respondentů. Především v případě online sběru dat se totiž jedná o tzv. pohodlné vzorkování (convenience sampling), což je převažující způsob výběru respondentů u anketních sběrů, ke kterým i tento způsob participativního mapování patří.

Klíčovou otázkou šetření bylo, zda respondent někde na území města Přerov pocíťuje strach z kriminality. Více než dvě třetiny respondentů na tuto otázku odpovědělo „určitě ano“, přibližně další šestina pak uvedla „spíše ano“. Celkem 14 % respondentů se naopak klonilo k záporným odpovědím – „spíše ne“ (10,4 %), resp. „určitě ne“ (3,6 %). Strukturu odpovědí mužů a žen lze přitom považovat za vyrovnanou, větší rozdíly však nacházíme ve struktuře odpovědí dle věkových skupin. Výsledné hodnoty za skupinu nejmladších respondentů v podstatě kopírují celkové výsledky, přičemž výsledné hodnoty jak za střední, tak za nejstarší věkovou skupinu se do značné míry liší. Zatímco

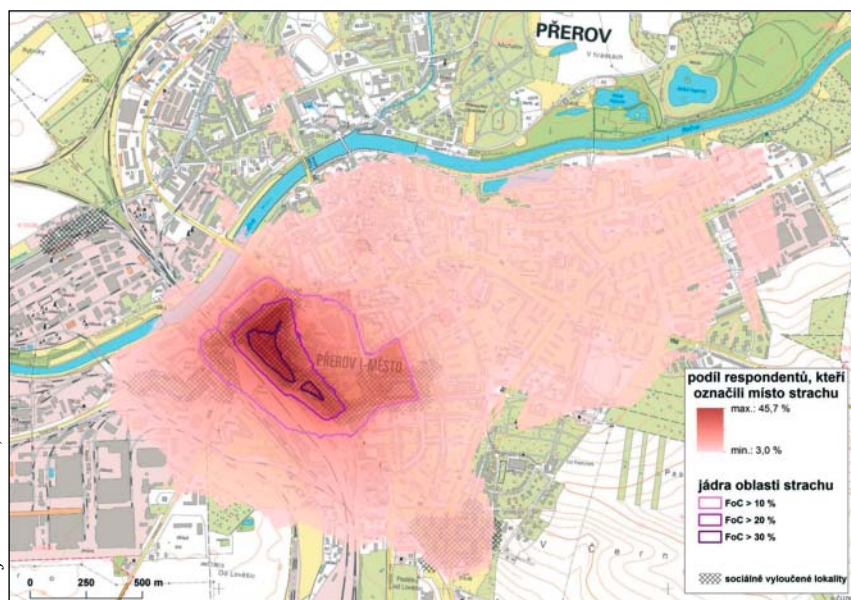
téměř tři čtvrtiny respondentů ze střední věkové skupiny jasně deklarovaly, že se na území města určitě nachází místo, které v nich vyvolává strach z kriminality, u nejstarší věkové skupiny to byla jen o něco málo více než polovina respondentů. Tento poznatek by se mohl zdát překvapivý, ovšem koresponduje s poznatky zjištěnými v rámci obdobně laděných studií [viz např. Jíchová a Temelová, 2012 nebo Sakip a kol., 2018], které u různých věkových skupin popisují rozdílné strategie chování v prostoru a čase, přičemž konkrétně v případě skupiny seniorů upozorňují na jejich skromnější akční rádius ve srovnání s ostatními věkovými skupinami.

Respondenti nebyli z hlediska prostorového rozsahu zakreslování pocíťovaných míst strachu ničím omezovali (jediným omezením bylo provést zákres na administrativním území města Přerov). Mezi jednotlivými zákresy tak bylo možné nalézt třeba i takový, který překrýval prakticky celé kompaktní město, na druhou stranu i mnoho takových, které velmi pečlivě vymezovaly určitou konkrétní lokalitu v městském prostředí. Za účelem zlepšení přehlednosti finálního mapového výstupu bylo přistoupeno k omezení zobrazení pouze té části zákresů, na které se shodla alespoň 3 % respondentů.

Z finální mapy (obr. 2) je zřejmé, v které části města se respondenti svými zákresy více či méně shodovali na deklarovaných místech strachu. Jak patrně, poměrně velká část kompaktního města je zatížena výskytem takových míst. Jedním dechem je však potřeba dodat, že se na většině území města jedná o poměrně nízký podíl shodujících se respondentů (oblasti s maximálně 10% překryvem zákresů odpovídají téměř 84 % celkové zjištěné rozlohy zákresů). Oproti tomu se vyšší než 10% podíl respondentů svými zákresy shodl na souhrnné ploše odpovídající cca 56 ha (viz tab. 2). Nejčastěji se respondenti shodovali na lokalizaci místa strachu v okolí autobusového a zejména hlavního vlakového nádraží (zde také byla zjištěna maximální hodnota 45,7 %). Jednalo se především o ulice Husova, Škodova a Tovární, které jsou jakousi pomyslnou osou sociálně vyloučených lokalit [Statutární město Přerov, 2016].

odpověď	Zajímáte se o dění ve městě?					
	všichni	muži	ženy	15–29 let	30–64 let	65 a více let
určitě ano	63,5 %	60,2 %	57,0 %	41,6 %	67,6 %	68,8 %
spíše ano	30,7 %	31,8 %	37,0 %	44,9 %	28,3 %	26,6 %
spíše ne	4,6 %	7,2 %	3,9 %	9,9 %	3,9 %	2,8 %
určitě ne	1,2 %	0,8 %	2,1 %	3,6 %	0,2 %	1,8 %
odpověď	Pocíťujete někde na území města strach z kriminality?					
	všichni	muži	ženy	15–29 let	30–64 let	65 a více let
určitě ano	69,9 %	68,7 %	71,1 %	67,5 %	74,0 %	55,9 %
spíše ano	16,1 %	17,3 %	14,8 %	17,2 %	14,8 %	18,9 %
spíše ne	10,4 %	10,2 %	10,6 %	11,5 %	8,0 %	19,8 %
určitě ne	3,6 %	3,8 %	3,5 %	3,8 %	3,2 %	5,4 %

Tab. 1: Podíl odpovědí na úvodní otázky podle pohlaví a věku respondentů

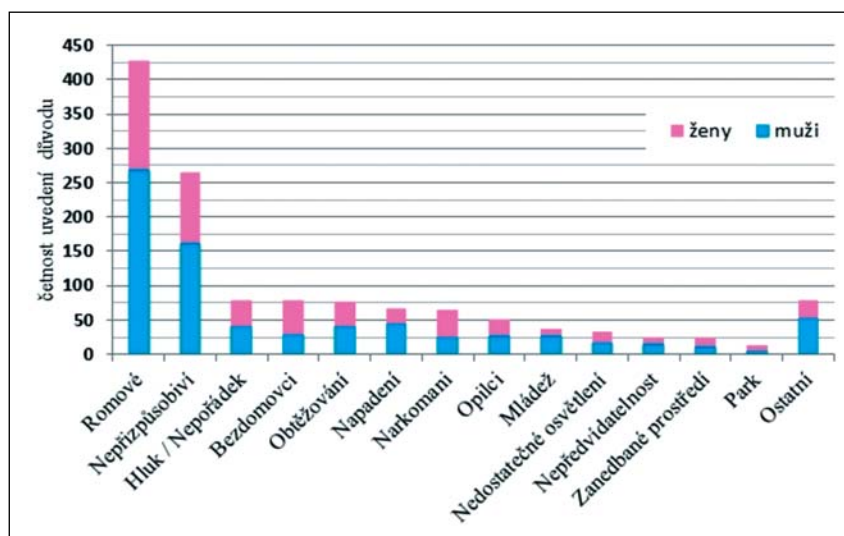
Obr. 2: Vnímaná místa strachu z kriminality zaznamenaná respondenty

Podíl respondentů, kteří označili místo strachu	Všichni respondenti zahrnutí do analýzy souhrnná rozloha míst strachu	Respondenti, kteří zakreslili alespoň jedno místo strachu souhrnná rozloha míst strachu
3,00 až 4,99 %	228,7 ha	428,5 ha
5,00 až 9,99 %	63,2 ha	207,6 ha
10,00 až 19,99 %	35,1 ha	44,0 ha
20,00 až 29,99 %	12,9 ha	19,6 ha
30,00 a více %	8,0 ha	24,4 ha
3,00 a více %	347,8 ha	726,3 ha

Tab. 2: Souhrnná rozloha území označených za místo strachu podle podílu respondentů deklarujících tuto skutečnost

Výše popsané výsledky odpovídají analýze provedené na základě vyjádření všech respondentů zařazených do analýz ($n = 1078$). Vezmeme-li v potaz pouze tu podmnožinu respondentů, jejíž členové využili možnosti zakreslit alespoň jedno místo strachu, nedochází v relativním zastoupení hodnot v jednotlivých intervalech v tab. 2 k větším rozdílům, avšak z hlediska absolutního se jedná o zcela odlišné výsledky. Celková souhrnná rozloha míst strachu se v tomto případě více než zdvojnásobila, z čehož vyplývá, že pokud už se někdo rozhodl zakreslit místo strachu, pak se poměrně často alespoň částečně shodnul na lokalizaci místa strachu s ostatními respondenty. Tuto tezi lze podpořit také maximální zjištěnou hodnotou, která v tomto případě činí 70,3 % (tedy sedm z deseti respondentů, kteří zakreslili alespoň jedno místo strachu, se svým zákre-

sem shodli na této konkrétní lokalitě – jednalo se o křižovatku ulic Husova a Škodova a její nejbližší okolí).

Obr. 3: Četnost uváděných důvodů pociťovaného strachu podle pohlaví respondentů (uvedeny pouze důvody s četností vyšší než 10)

Při zákresu místa strachu byl každý respondent vyzván, aby formou volné otevřené odpovědi zdůvodnil, co v něm v dané lokalitě vyvolává pocit strachu z kriminality. Tímto způsobem sesbírané komentáře byly za účelem zvýšení přehlednosti za pomoci kvantitativní analýzy rozříděny do několika kategorií (viz obr. 3). Z hlediska pociťovaných důvodů strachu z kriminality obyvatelé Přerova přibližně 5x častěji uváděli důvody spojené s různými aspekty sociálního prostředí než s aspekty fyzického prostředí. Nejčastěji byly důvody spojeny s přítomností Romů, případně nepřizpůsobivých osob, v jejichž případě nelze určit, o koho přesně se jedná. Do těchto dvou kategorií spadaly odpovědi ve více než polovině všech uvedených důvodů. Častěji přitom obě dvě kategorie uváděli muži, ženy naopak častěji za důvod svého strachu označovaly např. bezdomovce.

Závěr

Z výsledků provedeného šetření plyne, že sedm z deseti respondentů někde na území města Přerov určitě pociťuje strach z kriminality. Z hlediska pohlaví mezi respondenty nejsou v odpovědích významné rozdíly, ovšem z hlediska věku lze vypořádat, že odpověď „určitě ano“ na otázku „Pociťujete někde na území města strach z kriminality?“ nejčastěji uváděli obyvatelé ve věku 30–64 let (u kterých lze předpokládat častý pohyb po městě za prací či služba-

mi, případně u nich lze očekávat, že jsou rodiči), zatímco senioři ji naopak uváděli nejméně často. Na základě osobních rozhovorů s respondenty v seniorském věku autoři usuzují, že důvodem může být fakt, že senioři mají své vlastní strategie chování v rámci města, kdy se cíleně vyhýbají pro ně nekomfortním situacím. Respondenty nejčastěji vyznačovaným územím se stal dopravní terminál a jeho nejbližší okolí, přičemž nejčastěji uváděnými důvody strachu byli označeni Romové a nepřizpůsobiví obyvatelé města. Tyto výsledky do značné míry korespondují s pracemi Jíchové a Temelové [2012], Jíchové [2013], resp. Sakip a kol. [2018]. Výstupy představeného šetření v budoucnu poslouží vedení města Přerov jednak při cílení opatření zaměřených na rozvoj území města a dále jako jeden z podkladů pro tvorbu strategie prevence kriminality po roce 2021. Nelze přitom říci, že by Magistrát města Přerova v současnosti aktivně nepracoval v oblasti prevence kriminality či na poli zvyšování úrovně kvality života ve městě. Kromě postupného naplňování opatření definovaných ve strategických dokumentech jako např. rušení ubytoven město v poslední době vyhlásilo také několik tzv. „bezdomatkových zón“, pomocí kterých chce regulovat stěhování ekonomicky slabších obyvatel do těchto zón [Doležal, 2020]. Teprve budoucnost tak ukáže, do jaké míry městem prováděná opatření naplní očekávané cíle.

Ukazuje se, že zapojení obyvatel do procesu územního rozvoje (alespoň v podobě „poradního hlasu“) má své nesporné výhody. Přestože se jedná v ČR o relativně nový přístup (využití participativního mapování v komunikaci s občany), existují již konkrétní příklady jeho úspěšné implementace do plánovací praxe jak ve velkých městech – např. Strategický plán rozvoje města Ostravy na období 2017-2023 [Ostrava, 2016], Strategický plán rozvoje města Olomouce [Olomouc, 2017], Strategie Brno 2050 [Brno, 2018], tak v městech menších – např. Šternberk [Šternberk, 2020]. Účelem participativních přístupů je často zajištění dostatečné báze údajů pro tvorbu podkladů, které následně decizní sféra využije při implementaci cílených opatření vedoucích k rozvoji území. Participativní mapová-

ní míst strachu z kriminality tak může být, díky shromáždění prostorových dat, vnímáno jako příspěvek obyvatel k rozvoji města, tak jak tomu bylo například v Chomutově [Kvalita ve veřejné správě, 2016] či Mostu [Loucká a Hrvol, 2019]. V tomto ohledu je však potřeba důsledně odlišovat místa strachu z kriminality a místa s reálným výskytem většího počtu trestných činů či přestupků. Nežádá se stává, že místa s nízkou evidencí trestných činů (či přestupků) mají i tak image místa, které vyvolává v lidech strach. Vnímání strachu z kriminality je značně subjektivní záležitost, na kterou má vliv mnoho faktorů. Přesto je zapotřebí, aby se problematikou míst strachu zabývali kompetentní lidé mající v gesci územní rozvoj, neboť toto téma má velký vliv na kvalitu života obyvatel. Srovnáním výskytu míst strachu z kriminality a reálné evidované trestné činnosti se ve svých studiích věnovali např. Šimáček a Kosová, [2016] nebo Ivan a kol., [2020], avšak je klíčové zdůraznit, že policejní statistiky s dostatečně přesným polohovým určením jednotlivých trestných činů a přestupků nejsou volně dostupné, což silně limituje většinu možných prostorových analýz.

V obecné rovině lze konstatovat, že participativní mapování jako součást územního rozvoje je v posledních letech na vzestupu [Haltofová, 2019; Rzeszewski a Kotus, 2019]. Tomuto trendu nepochybně nahrává rychlost technického pokroku a s ním spojená snazší realizace celého procesu mapování počínaje návrhem vhodného nástroje, přes samotný sběr údajů až po jejich zpracování a prezentaci. V tomto ohledu se webová platforma PocityMapy.cz nasazená pro potřeby studie města Přerova ukázala být velmi efektivním nástrojem. Tato platforma umožňuje provozovateli získat podklady pro zmapování představ obyvatel nejen aktuálního stavu daného jevu, ale dává také možnost sledovat vývoj jevu v čase. Velmi jednoduše lze vizuálně porovnat prostorové vymezení sledovaného jevu v různých časových horizontech, tedy jeho možné plošné rozšíření nebo naopak zmenšení či přesun z původní do nové lokality. Velmi cenné jsou však i podrobnější údaje od respondentů, na základě kterých může být analyzová-

na také vnímaná intenzita jevu, důvody vedoucí občany k uvedené představě a pochopitelně i základní demografické parametry (např. zda se liší vymezení vnímaného jevu mezi muži a ženami nebo staršími a mladšími občany). Na základě prostého vizuálního či sofistikovanějšího analytického srovnání výsledků z rozdílných časových horizontů pak může aplikace sekundárně sloužit také jako prostředek k evaluaci účinnosti dříve nastavených opatření, která měla vést k vyřešení problému.

Poděkování

Článek vznikl v rámci projektu *Inovace prevence kriminality ve městech Olomouckého kraje založená na mapování míst strachu* (TL02000556), který byl spolufinancován se státní podporou Technologické agentury ČR v rámci Programu ÉTA.

Použité zdroje:

- ARNSTEIN, S. (1969) *A Ladder of Citizen Participation*. Journal of the American Planning Association, 35, č. 4, s. 216–224.
- BANNISTER, J., FYFE, N. (2001): Introduction: Fear and the City. Urban Studies, 38(5–6): s. 807–813.
- BRNO (2018): *Výsledky PocityMapy Brna a Jeho Čtvrtí – Brno 2050* [online]. [cit 2020-09-30]. Dostupné z: <https://brno2050.cz/vysledky-pocity-mapy/>.
- BURIÁNEK, J. (2001): *Bezpečnostní rizika a jejich percepce českou veřejností*. Sociologický časopis, 37, č. 1, s. 43–64.
- ČÚZK (2020): *Prohlížecí služba WMS – ZM 10* [online]. [cit 2020-06-01]. Dostupné z: https://geoportál.cuzk.cz/WMS_ZM10_PUB/WMS-Service.aspx.
- DOLEŽAL, D. (2020): *Geografická analýza lokalit strachu z kriminality na území města Přerov*. Bakalářská práce, školitel: Petr Šimáček. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- GABRIEL, U., GREVE, W. (2003): The psychology of fear of crime. Conceptual and methodological perspectives. British Journal of Criminology, 43(3): s. 600–614.
- GOULD, P., WHITE, R. (2005): *Mental Maps. Second Edition*. Londýn: Routledge.
- GRAY, E., JACKSON, J., FARRALL, S. (2011): *Feelings and functions in the fear of crime: Applying a new approach to victimisation insecurity*. The British Journal of Criminology, 51(1): s. 75–94.
- HALTOFOVÁ, B. (2019): *Critical success factors of geocrowdsourcing use in e-government: a case study from the Czech Republic*. Urban Research & Practice.

- INSTITUTE FOR ECONOMICS & PEACE (2020): *Global Peace Index, 2020: Measuring Peace in a Complex World* [online]. [cit 2020-07-09]. Dostupné z: http://visionofhumanity.org/app/uploads/2020/06/GPI_2020_web.pdf.
- IVAN, I., ORLÍKOVÁ, L., PÁNEK, J., MAC-KOVÁ, L. (2020): *Metodika identifikace a hodnocení bezpečnostně rizikových lokalit ve městě* [online]. VŠB TUO Ostrava. [cit. 2020-07-10]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/certifikovana-metodika-identifikace-a-hodnoceni-bezpecnostne-rizikovych-lokalit-ve-meste.aspx>.
- JACKSON, J. (2006): *Introducing fear of crime to risk research*. London: LSE Research, [online]. [cit. 2020-06-27]. Dostupné z: <http://eprints.lse.ac.uk/archive/00000805>.
- JANKOWSKI, P., CZEPIKIEWICZ, M., MŁODKOWSKI, M., ZWOLIŃSKI, Z. (2015): *Geo-Questionnaire: A Method and Tool for Public Preference Elicitation in Land Use Planning*. Transactions in GIS, 20, č. 6, s. 903–924.
- JÍCHOVÁ, J., TEMELOVÁ, J. (2012): *Kriminalita a její percepce ve vnitřním městě: případová studie pražského Žitkova a Jarova*. Geografie, 117, č. 3, s. 329–348.
- JÍCHOVÁ, J. (2013): *Kriminalita a její percepce v městském prostředí*. Disertační práce, školitelka: Jana Temelová. Praha: Univerzita Karlova.
- KAHILA-TANI, M., BROBERG, A., KYTTÄ, M., TYGER, T. (2015): *Let the Citizens Map—Public Participation GIS as a Planning Support System in the Helsinki Master Plan Process*. Planning Practice & Research, 31, č. 2, s. 195–214.
- KAHILA-TANI, M., KYTTÄ, M., GEERTMAN, S. (2019): *Does mapping improve public participation? Exploring the pros and cons of using public participation GIS in urban planning practices*. Landscape and Urban Planning, 186, s. 45–55.
- KOSKELA, H. (1999): *Gendered exclusions: women's fear of violence and changing relations to space*. Geografiska Annaler, 81 B, č. 2, s. 111–124.
- KVALITA VE VEŘEJNÉ SPRÁVĚ (2016): *Dobrá Praxe – Chomutov – Projekt Váš Strážník* [online]. [cit 2020-09-30]. Dostupné z: <http://kvalitavs.cz/dobra-praxe-chomutov-projekt-vas-straznik/>.
- LOUCKÁ, V., HRVOL, J. (2019): *Pocitová mapa statutárního města Most: Vyhodnocení* [online]. [cit 2020-09-30]. Dostupné z: https://www.mesto-most.cz/assets/File.aspx?id_or_g=9959&id_dokumenty=37806.
- MAPTIONNAIRE – COMMUNITY ENGAGEMENT PLATFORM (2016). *Maptionnaire – Use Cases* [online]. [cit 2020-09-30]. Dostupné z: <https://maptionnaire.com/#use-cases>.
- MASLOW, A. H. (1943): *A Theory of Human Motivation*. Psychological Review, 50, str. 370–396, [online]. [cit. 2020-06-21]. Dostupné z: <http://psychclassics.yorku.ca/Maslow/motivation.htm>.
- MATTHEWS, R. (1992): *Replacing „Broken Windows“: Crime, Incivilities and Urban Change*. In Matthews, R., Young, J.: *Issues in Realist Criminology*, s. 19–50. London: Sage.
- OLOMOUC (2017): *Měníme Olomouc: Zapojení veřejnosti* [online]. [cit 2020-09-30]. Dostupné z: <https://menimeolomouc.eu/strategickyplan/zapojeni-verejnosti>.
- OSTRAVA (2016): *Pocitová Mapa – Fajnova* [online]. [cit 2020-09-30]. Dostupné z: <https://fajnova.cz/pocitova-mapa/>.
- PÁNEK, J., PÁSZTO, V. (2016): *Pocitové mapy v plánování měst a regionů*. Regionální rozvoj mezi teorií a praxí, 5, č. 4, s. 48–62.
- PÁNEK, J., PÁSZTO, V., ŠIMÁČEK, P. (2018): *Spatial and Temporal Comparison of Safety Perception in Urban Spaces*. Case Study of Olomouc, Opava and Jihlava. In: Ivan I., Horák J., Inspektor T. (eds) *Dynamics in GIScience*. GIS Ostrava 2017. Lecture Notes in Geoinformation and Cartography. Springer, Cham, s. 333–346.
- PECHAČOVÁ, Z., HRABA, J., BAO, W-N., LORENZ, F. O. (1998): *Pocit ohrožení kriminalitou v České republice*. Sociologický časopis, 34, č. 1., s. 205–219.
- POCITOVÉ MAPY (2020): *Strach z kriminality a pocit bezpečí v Přerově* [online]. 2020 [cit. 2020-07-10]. Dostupné z: <https://www.pocitovemapy.cz/kriminalita-okr-prerov-2019/>.
- RAMSAY, M. (1989): *Downtown Drinkers: the perceptions and fears of the public in a city centre*. Crime Prevention Unit Paper, 19. London: HMSO.
- RZESZEWSKI, M., KOTUS, J. (2019): *Usability and usefulness of internet mapping platforms in participatory spatial planning*. Applied Geography, 103, s. 56–69.
- SAKIP, S. R., ABDULLAH, A., SALLEH, M. N. M. (2018): *Fear of crime in residential areas*. Asian Journal of Environment-Behaviour Studies, 3, č. 7, s. 81–89.
- SALEM, G. W., LEWIS, D. A. (2016): *Fear of crime: Incivility and the production of a social problem*. New Jersey, Transaction Publishers.
- SCHMEIDLER, K. (2000): *Prostředí města, urbanistická tvorba a sociální patologie*. Kriminalistika, 33, č. 4, s. 316–325.
- SIWEK, T. (2011): *Percepce geografického prostoru*. Praha: Česká geografická společnost.
- STASÍKOVÁ, L. (2011): *Relevantnost výskumu strachu z kriminality v urbánnej geografii*. Geografický časopis, 63(4): s. 325–343.
- STATUTÁRNÍ MĚSTO PŘEROV (2016): *Strategie prevence kriminality města Přerova na období 2017–2021* [online]. 2020 [cit. 2020-07-11]
- ŠIMÁČEK, P., KOSOVÁ, D. (2016): *Percepce strachu z kriminality na území města Jihlavy*. In Nováček A. (ed): *Geografické myšlení jako aktuální společenská výzva – Sborník příspěvků z výroční konference České geografické společnosti 5.–7. září 2016, České Budějovice*, s. 130–134.
- ŠTERNBERK (2020): *Program rozvoje města Šternberk na období 2020–2025: Příloha 2* [online]. [cit 2020-09-30]. Dostupné z: https://www.sternberk.eu/images/stories/prilohy_clanku/program_rozvoje/Program_rozvoje_mesta_Sternberk_2020-2025.pdf

Mgr. Petr Šimáček, Ph.D.

Bc. Daniel Doležal

Mgr. Miloslav Šerý, Ph.D.

Mgr. David Fiedor, Ph.D.

Mgr. Jiří Pánek, Ph.D.

doc. RNDr. Zdeněk Szczyrba, Ph.D.

Univerzita Palackého v Olomouci

ENGLISH ABSTRACT

Participative mapping of locations with a high fear of crime as a contribution to urban development, by Petr Šimáček, Daniel Doležal, Miloslav Šerý, David Fiedor, Jiří Pánek and Zdeněk Szczyrba

The development of urban settings has long been an exclusive domain of urban architects and local decision-makers. Nevertheless, with the highlighting in recent years of endogenous approaches to spatial development, there are increasing efforts to involve local populations in the process of planning. Their involvement and a bottom-up approach are two basic elements of sustainability in spatial development. This article describes this approach in the context of mapping locations with a high fear of crime factor in the town of Přerov. In general terms, mapping of places of negative reputation is important for the local decision-making sphere as it generates spatial information and knowledge for strategic planning of spatial development. In other words, it aims at measures for the reduction or elimination of fear in the population and, as a consequence, improvement in the quality of life in urban settings. Therefore, participative mapping of locations of fear of crime can be considered as the inhabitants' contribution to the development of their towns/cities. In this respect, though, it is necessary to distinguish consistently between locations with a high fear of crime factor and those with a genuine increase in crime and law infringement. In fact, numerous locations with low evidence of crime or law infringement have retained their fear-inspiring image. Fear of crime is highly subjective and influenced by a variety of factors. In spite of this, because of its powerful impact on the quality of life, it is necessary for these locations to be addressed by professionals in spatial development.